

Amerika'nın elektrik ihtiyacının %6'sı, Çin'in %15'i, İsviçre'nin %41'i, Kolombiya'nın %80'i ve Etiyopya'nın elektrik ihtiyacının %96'sı hidroelektrik santraller yani HES'ler ile karşılanıyor. Türkiye'ye baktığımız da bu rakam yaklaşık %15 civarında seyrediyor ama asıl önemli meselelerden biri Türkiye'nin ürettiği "yenilenebilir" enerjinin %96'sının HES'lerden geliyor olması.[\[i\]](#) Peki madem yenilenebilir enerji o halde neden kötü olsun ki? Ya da soruyu daha direkt soralım hidroelektrik santralleriyle enerji üretmek doğayı negatif etkiler mi? HES'ler temiz enerji kaynakları mıdır? **Ve en önemlisi kapitalizmde "sürdürülebilir enerji" üretimi mümkün müdür?** Peki sosyalist toplumda enerji ihtiyacına nasıl cevap verilebilecektir?

"Yenilenebilir" ve "Sürdürülebilir" Enerji

Yazının genel gidişatını belirlemek açısından şu önemli mevzuu çözümleyerek başlamamız gerekmekte, bir enerji kaynağının yenilenebilir olması onu sürdürülebilir yapmaz, özellikle de içerisinde bulunduğumuz ve kar etmek üzerine kurulu olan kapitalist-emperyalist sistem içerisinde. Genelde bu iki kavram bir arada anılsalar ve sanki bir eş anlam söz konusuymuş gibi bahsedilseler de aslına bakılırsa bu doğanın çelişkili yapısına ve karmaşık ekosistem ilişkilerine fazlasıyla indirgemeci bir yaklaşımdır nitekim yenilenebilir enerji kesinlikle sürdürülebilir olmak durumunda değildir. Yenilenebilir enerji dediğimizde aklımıza gelmesi gereken doğanın kendi döngüsü içerisinde yeniden üretilebilen enerjilerin bütünüdür ancak sürdürülebilir enerji en genel anlamıyla belirli bir periyod boyunca enerji üretimi sağlanırken üretilen miktar ve tüketilen miktar arasında bir balans olmasına dayanır; bir yenilenebilir enerji kaynağını sürdürülebilir yapan onun doğada kendiliğinden bulunması değildir aksine onun kendi kendisini üretmeye devam edebilmesidir. Örneğin eğer bir yenilenebilir enerji kaynağına (mesela hidroelektrik) kar güdülü yaklaşırsa ve çevresel akış, nehir ekosisteminin yapısı bozulursa bu enerji üretimi kısa vadede fazlasıyla kar ancak uzun vadede hem ekosisteme hem de bir bütün olarak ekolojiye zarar verecektir.

Hidroelektrik Santralleri "Temiz" Enerji Kaynakları Mıdır?

Bu soruya çok uzun süre öncesine kadar evet cevabı verilebilirdi. Hatta şu an da internette hidroelektrik santralleri ile ilgili bir araştırma yapmaya kalkışacak birisi bu sorunun cevabını yine evet olarak bulacaktır. Ancak HES'ler zannedilenin aksine özellikle de mevcut kullanımlar ile pek de "temiz" enerji kaynakları değildir. Washington Devlet Üniversitesi'nin bir araştırması hidroelektrik santrallerinin depolama ünitelerinin emisyonunun %80'inin metan gazından oluştuğunu ortaya koydu.[\[ii\]](#) Metan gazı diğer sera gazları ile örneğin karbondioksit ile kıyaslandığında 34 kat daha güçlü bir gaz. Çok kısa bir süre öncesine kadar bu depolama yönteminin metan gazı emisyonu yapabileceği düşünülmemişti ancak yine aynı araştırma dünyadaki sera gazı salınımının %1.3'ünden

hidroelektrik santrallerinin sorumlu olduğunu gösterdi.[\[iii\]](#) Metan gazı özellikle iklim krizini hızlandırmasıyla öne çıkan ve genelde emperyalist ülkelerin ekolojik hesaplamalarda hesaba katmamaya özen gösterdikleri bir gaz, yazı dizimizin ilerleyen yazılarında metan gazı salınımından sorumlu başka faktörlerde ele alınacak.

HES Kaynaklı Ekolojik Talan

Dere bölgesi halkları isyan ediyor, üretimin anarşisinin itici gücü akarsuları ekonomik girdi çıktılar olarak metalaştırıyor ve şirketler birbirleriyle doğayı talan etme rekabetine giriyorlar. Peki bu talanı nasıl incelemeliyiz. Burada bu talanı ikiye bölmekte fayda var, bunlardan birincisi, bir HES kurulurken ki inşaat süreci ikincisi ise işletme süreci. İlk olarak bir HES inşaatı dik yamaçların tahribi anlamına gelir. Dik yamaçların tahribi, beraberinde kesilen ağaçlar ile erozyona ve toprak kaymasına zemin hazırlar. Bu hem bölgede yaşayanlar hem de biyoçeşitlilik için ciddi anlamda tehlike arz eder. İnşaat sürecinde suyun taşınması için kilometrelerce uzunlukta borular döşenir. Döşenen bu borular yaban hayatını büyük ölçüde felç eder; yaban hayvanları avlanma, beslenme, su içme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelirler, bu biyoçeşitliliği ve bölge ekosistemini çok olumsuz etkiler. İnşaat aynı zamanda hafriyat demektir. Kağıt üzerinde HES inşaat hafriyatlarının önceden belirlenen özel alanlara bırakılması gerekmektedir ancak bu; ulaşım masrafı, zaman kaybı ve ekstra işgücü demektir.

Dolayısıyla hafriyatlar dere yataklarına dökülürler. Dere yatağının hafriyat ile dolması beraberinde su sıcaklığının kontrolsüz artışını ve sucul canlıların yaşam alanlarının yok edilmesini; bitki örtüsünün ağır tahribata maruz kalmasını ve bölgenin, sel ve erozyona açık hale gelmesine neden olur. İnşaat sırasında normalde insanların erişimi olmayan bölgeler yola çevrilirler, yaban hayatının yaşam alanı daralır ve bunun sonucu olarak yaban hayvanları avcılara açık hedef haline gelirler. Bütün bunlara ek olarak inşaat sırasında tıpkı maden aramalarında olduğu gibi sık sık dinamit kullanılır. Kullanılan bu dinamitler hava ve toprak kirliliğine neden olduğu gibi hamile hayvanların düşük yapması gibi yaban hayatını da olumsuz etkiler. Hidroelektrik santralleri iletim hatlarına da ihtiyaç duyar bu hatların oluşturulması için ormanların ağaçsızlaştırılması gerekir. İnşaat sırasında açığa çıkan toz aynı zamanda yaprakların fotosentez yapmasını engelleyerek ağaçların büyüme hızlarını negatif etkiler, bu durum özellikle HES direnişleriyle sık gündeme gelen ve ağaçlarının direncinin toza bağlı düştüğü Doğu Karadeniz için geçerlidir.

Peki bir kere hidroelektrik santrali kurulduktan sonra doğaya verilen zararlar biter mi? Maalesef ki hayır. Bir HES faal iken bölgedeki suyun büyük bir kısmını kullanır; bu aşırı kullanma suyun akış hızını, akış miktarını, nehrin derinliğini ve taban yapısını değiştirir. Bütün bu değişiklikler nehir ekosisteminin sağlığını olumsuz etkiler. Ekosistemlerin neden önemli olduğundan bir önceki yazımızda kısaca bahsetmiştik ancak bu da ileride daha

detaylı ele alacağımız bir mesele olacak.^[iv] Bir hidroelektrik santralının faal olması yer altı sularını da olumsuz etkiler, bu dolaylı olarak sele neden olduğu gibi; bölge ormanlarını ve bitki örtüsünü de mahveder. Ayrıca üzerine HES kurulan nehirlerin insanlardan önce de sakinleri vardır. En temel olarak balıklar ve diğer omurgasızlar. Bu balıklar normalde göç rotalarına sahiptirler ve üreme yani yumurtlama için göç gerçekleştirirler. HES'ler bu canlıların göçünü engellerler ve bazı balıklar göç esnasında regülatör açıklıklarına girerek parçalanırlar. Eğer göç rotası bozulan balıkların üremeleri tamamen durursa bu bütün bir balık türünün yok olması anlamına gelir.

Nehirler taşıdıkları sedimentler ile deltaları oluştururlar. Ancak deltaların ve dela biyoçeşitliliğinin devamı nehirden taşınmaya devam edecek sedimentler ile alakalıdır. HES'ler bu sedimentlerin taşınmasını engellerler, sediment taşınması düştüğü oranda erozyon riskini arttırır. Nehirler aynı zamanda zengin deniz ekosistemlerinin besin kaynaklarıdır. HES faaliyeti nehirlerin besin taşınmasını engellediği gibi buna paralel olarak deniz biyoçeşitliliğini de engeller.

HES ve Kuraklık İlişkisi

İslamcı/Türkçü faşist AKP rejiminin hala devam etmekte olan 20 yıla yakın iktidarı Türkiye/Kürdistan halkları üzerinde türlü zulümlere sahne oldu. Özellikle faşizmin konsolide olmasının ardından faşist rejim başta Kürtler üzerinden burjuva liberaller de dahil olmak üzere bir muhalefeti bastırma çabasına giderken, pek çok devrimciyi ve komünisti de katletti. Ancak gerici rejimin işlediği tüm suçlar sadece insanlara yönelik değil. Daha önceki yazılarımızda da bahsettiğimiz türlü ekolojik talanda ve doğa katliamlarının da ya baş tertipleycisi ya da ortağı konumundalar. İktidara gelişlerinden bu yana kişi başına düşen su miktarı 4000 m³'ten 1519 m³'e düşmüş durumda, su krizinin olduğu ülkelerde bu rakam 1000 m³! Birleşmiş Milletler Çevre Program'ının yayınladığı rapora göre Avrupa kıtası iklim krizinin getireceği kuraklık dalgasına artık çok yaklaştı ve Avrupa'da çölleşmeye ilk başlayacak ülkeler arasında başlarda Türkiye var.^[v] Bütün bir iklim krizinin faili şüphesiz ki bir dünya sistemi olan kapitalist-emperyalist sistemdir. Ancak özgül oyuncularda, örneğin Erdoğan'ın temsil ettiği faşist rejimde onayladığı 1340 HES projesi ve faal tuttuğu 303 HES ile bu kirli oyunda rol sahibidirler.

Sosyalist Toplumda Enerji İhtiyacını Karşılama

Devrim sonrası kurulacak sosyalist toplum kapitalizmin bütün çelişkilerinden azade değildir. İnsan ve doğa arasındaki çelişkili ilişki tam olarak çözümlenememiş olacaktır, bir yandan kitlelerin enerji ihtiyaçları sağlanmaya çalışılırken ve objektif ihtiyaçlar için üretim sürdürülürken bu ekolojik bir talan olmaksızın nasıl yapılacaktır? Öncelikle proletaryanın

diktatörlüğü altındaki sosyalist toplumda ekonomi kar merkezli değil ihtiyaç merkezli olduğu kadar planlı da olacaktır, bir hayli merkezileşmiş (kamusal üretim, kooperatif üretim, lokal üretim, devlet merkezli üretim vb.) olan üretim bir yandan kitlelerin ihtiyaçlarını gözetirken bir yandan doğaya ekonomik bir girdi çıktı olarak bakmayacak aksine bütün insanları doğanın ve gezegenin bekçileri olmak için, gezegene değer verilmesi için teşvik edecek ve bütün kitleleri devrimci sürecin bilinçli özneleri haline getirmek için mücadele verecektir. Proletaryanın diktatörlüğü altında üretimin sürecini kapitalist üretimin anarşik örgütlenme dinamikleri belirlemeyecektir aksine hem üretim araçlarının kolektifleştirilmesi hem de düşünce biçimleriyle verilecek olan mücadele de tüketimciliğe karşı mücadele ön plana çıkartılacaktır, sosyalist toplum devrimci süreç içerisinde devrimin öznelerini üretim-tüketim ilişkilerini, özgürlük-zorunluluk dinamiği bağlamında materyalist bir biçimde anlamak için teşvik edecektir. *Revolution* özel sayısında vurgulandığı üzere :

Tüketici ürünleri işlevsel ve kalıcı olmalıdır (bugün olduğu gibi "kullanılıp atılan" türden olmamalıdır). Toplum, değişen taleplere, zevklere ve estetiğe ilgi gösterecektir. Fakat insanların kendilerini bireylerin neye ne kadar sahip olduğu ve neyi ne kadar tükettiği temelinde tanımlama ihtiyacıyla iç içe geçmiş, aynı türden özel tüketim saplantısı olmayacaktır. Bu, toplumda bir eğitim ve ideolojik mücadele meselesi olacaktır. Toplumsal yaşamın dönüştürülmesiyle - insanlar arasında daha zengin ve daha anlamlı bağlılıklara olanak veren yeni "sosyal alanların" yaratılmasıyla - yeni değerler kök salabilir. Halkın insanlığın doğaya bağlılığı ve emperyalist "tüketimciliğin" yarattığı ekolojik maliyet hakkında daha fazla farkındalık edinmesiyle, tutumlar da değişebilir.[vi]

Aynı zamanda sosyalist toplum enerji üretiminde gelecek kuşakları ve gezegenin biyoçeşitliliğini, diğer türleri de düşünmek zorundadır, ekosistem hizmetleri ve ekosistemlerin bütüncül yapıları gözetilmeden, mevcut çelişkiler hesaba katılmadan bu tarz bir üretim süreci izlenmeyecektir. Bölgesel olarak yapılacak enerji üretimi sürecine bölge halkının katılımı ve söz sahibi olması sağlanacağı gibi sosyalist toplum radikal olarak farklı bir şehircilik ve şehir dokusuna da işaret etmek zorundadır. Bu yeni türde şehir planlamacılığı ve toplumsal doku *Revolution* özel sayısında vurgulandığı gibi şu bileşenleri içermelidir :

Şehirler daha sürdürülebilir hale - yerel kentsel gıda üretimini geliştirme çabaları da dahil olmak üzere temel ihtiyaçları ve gereksinimleri daha fazla üretebilir hale - gelmelidir. Çağdaş şehrin asalakça ticarete açılmasıyla iç içe geçmiş şekilde gerçekleşen devasa ve mürşif enerji tüketimi - küresel finansal yatırımlara, reklamcılığa, sigortacılığa vs. hizmet eden ofis yapıları - dönüştürülmelidir. Şehirlerin dış bölgelerinde, banliyölerde ve şehirden uzak zengin bölgelerde "yeşil alanlara" tecavüz eden yoğun ve spekülatif ticari ve iskan amaçlı gelişmeye bir son verilmelidir.

Ekonomik-sosyal planlama, anlamlı ve yaratıcı çalışmayı insanların topluluk hissiyle birbirine bağlamaya ve işle insanların yaşadığı yer arasında yeni ilişkiler şekillendirmeye çalışacaktır. Planlama, şehirlerde insanların etkileşimde bulunabileceği, siyasi olarak örgütlenebileceği, kültürel üretim yapabileceği ve bunlardan faydalanabileceği ve rahatlayabileceği yeni türden bir “sosyal alan” yaratmaya çalışacaktır. Planlama aynı zamanda şehirler ve şehrin dışındaki banliyöler ve kırsal alanlar arasındaki mesafeleri azaltmaya ve bu bitişik bölgelerin ekonomik ve sosyal faaliyetlerini entegre etme yolları bulmaya çalışmalıdır.

Küresel iklim krizi hem insanlığı, hem gezegenimizi paylaştığımız diğer bütün türleri hem de başlı başına gezegenimizi tehdit ediyor. Bu kendisini akut bir şekilde dayatmakta olan bir problemdir ve gün geçtikçe daha da yakıcı olmaktadır. Ancak problemin bu yakıcılığı bizi anlık reform taleplerine ve sistem içi çözümlere, sistem içi “bireysel sorumluluklara” itmemelidir. Aksine bu krizin faili iyi anlaşılmalıdır : kapitalist-emperyalist sistem. Bununla beraber küresel iklim krizine cevap verebilmek için tek bir alternatifimiz var o da yeni komünizm temelinde gerçekleşecek GERÇEK bir devrimdir!

“İki seçeneğimiz var. Ya bütün bunlarla yaşamaya devam edeceğiz ve gelecek kuşaklar da -eğer bir gelecekleri olacaksa- aynısını, hatta daha beterini yaşamaya devam edecek veya devrim yapacağız!” [vii]

[i] <https://www.treehugger.com/is-hydropower-really-a-clean-power-source->

[ii] *BioScience*, Volume 50, Issue 9, September 2000, Pages 766-775, ayrıca bkz :
<https://www.sciencemag.org/news/2016/09/hundreds-new-dams-could-mean-trouble-our-climate>

[iii] A.g.e

[iv] <http://yenikomunizm.com/ekolojik-talan-avcilik/>

[v] United Nations Enviroment Programme, Turkey Sustainable Development Report

[vi] <http://yenikomunizm.com/gezegენimizim-yagmalanmasi-cevre-krizi-ve-gercek-devrimci-cozum/>

[vii] *BASics: Bob Avakian'ın Konuşma ve Yazılarından*